

Мигрин Ю.В.

студентка,

Національний університет «Чернігівський колегіум»

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ КАРТИН МИСТЕЦТВА

Дені Дідро колись сказав:

«Країна, в якій усіх дітей навчатимуть малюванню, подібно письму, незабаром стане попереду всіх інших»

У психолого-педагогічній літературі, що стосується проблеми розвитку художнього сприймання школярів, загальним теоретико-методологічним положенням є визнання того, що саме сприймання є тим основним фактором, що дозволяє керувати процесами впливу мистецтва на особистість і розвивати мотивацію спілкування з художніми творами. Як усякий процес пізнання, сприймання залежить від особливостей суб'єкта, його знань, інтересів, потреб, наявності життєвого досвіду і т. д. Цілісність його образів досягається за рахунок аналізу і синтезу сприйманих ознак, здатності встановлення зв'язків між ними й емоційно-особистісним відношенням до результату. Сприймані образи осмислюються й узагальнюються в поняттях, оцінних судженнях.

У кожному виді живопису закладено два види інформації: логічна (значеннева) – це його тема, сюжет, і емоційна (почуттєва) – це передача емоційного стану, настрою (радості, смутку, суму, т. д.). Обидва види інформації злиті так органічно, що розділити їх можна лише умовно. Їхній синтез народжує художній образ. Отже, художній образ є особливим узагальненням дійсності в індивідуалізованій, конкретно-почуттєвій і естетично виразній формі [1, с. 45].

При взаємодії сприймаючого з твором образотворчого мистецтва виникає функціонування цілісної системи сприймання, основна структура якого має три етапи (фази): початок сприймання, аналіз, збагачене сприймання. Воно подібне з процесом звичайного бачення, але кожна з них якісно відрізняється. Цей процес відбувається миттєво, багато з його моментів невлітими навіть для самого суб'єкта, тому з метою аналізу дослідники як би «реконструюють» його структуру:

1) перша фаза – початок сприймання – цілісний акт споглядання і первинне осмислення; елементарний рівень; нижчий шар;

2) друга фаза – аналіз – операційний, аналітичний рівень; основний шар; збагнення художньої образності; предметно-сюжетний шар;

3) третя фаза – побудова вторинного образу – цілісне збагачене сприймання: системний, цілісний рівень; вищий шар; проникнення в художній образ, сприймання обличчя художника [3, с. 62].

Правильно організоване сприймання, вказує С. Х. Раппопорт, припускає постійний перехід від одного рівня до іншого, від «одержання знака» (перцептивна сторона і до його «розшифровки» (інтелектуальна сторона). Такий хід сприймання вимагає в дитини особливої підготовки: уміння зосередитися на об'єкті сприймання, вичленувати з цілісного художнього твору окремі образи виразно-значеннєвих елементів, виявити зв'язки між ними.

Таким чином, художнє сприймання як естетичне розуміння художнього образу в єдності його змісту і форми, є категорією психічної діяльності, у якій об'єднані емоційне відношення й інтелектуальне осмислення художнього твору на базі наявного в людини духовно-практичного досвіду.

Здатність цілісно сприймати явища дійсності традиційно визнається основною художньою здатністю індивіда. Дитячий психолог Мухіна В. С., проаналізувавши розвиток сприймання малюнка дітьми, помітила, що у дитини поступово розвивається уміння правильно співвідносити малюнок та дійсність, бачити тільки те, що на ньому зображено, вдосконалюється інтерпретація малюнка його змісту.

Для дошкільників, наприклад, малюнок є скоріше повторенням дійсності, їх зображенням. Коли дитині показують зображення людини, котра стоїть спиною і питають, де у неї обличчя, дитина перевертає картинку, сподіваючись знайти обличчя на іншій стороні аркуша. В початкових класах діти переконуються в тому, що з намальованими об'єктами не можна діяти як із справжніми.

Розміщення предметів на малюнку засвоюється поступово. Особливо важко для дитини сприймання перспективи. Так, віддалена ялинка оцінюється як маленька, предмети, розміщені на задньому плані та закриті іншими, – як зламані. Тільки до кінця молодшого шкільного віку діти починають правильно оцінювати перспективне зображення, але і це базується на знанні правил, усвідомлених від дорослих. Віддалений предмет здається дитині маленьким, але вона здогадується, що на справді він має великий розмір.

Найкращі результати розвитку сприймання у дітей шкільного віку виходять, якщо дитині для порівняння пропонуються сенсорні еталони (наприклад, при сприйманні форми сенсорними еталонами є геометричні фігури, при сприйманні кольору – спектральна гама кольорів та ін.). Саме з такими матеріальними еталонами дитина повинна вчитися порівнювати сприйманий об'єкт у процесі роботи з ним [2, с. 76].

Вдосконалення сприймання невідривне від загального розумового розвитку дитини. У сприйманні дитиною предмета вирішальна роль належить формі (контур), поза якою не може існувати предмет. Розвиток сприймання сюжетної картини проходить три рівні: переліку, опису і тлумачення. Ці рівні свідчать про різний ступінь розуміння дитиною даного йому змісту.

Таким чином, на нашу думку, сприймання вимагає не тільки готовності аналізаторів, але і деякого досвіду: знань про речі і вміння їх сприймати. Тому сприймання формується впродовж усього періоду розвитку дитини [1, с. 52].

У психолого-педагогічній літературі, що стосується проблеми розвитку художнього сприймання дітей і підлітків, загальним теоретико-методологічним положенням є визнання того, що саме сприйняття є тим основним фактором, що дозволяє управляти процесами впливу мистецтва на особистість і розвивати мотивацію спілкування з художніми творами. Як будь-який процес пізнання, сприймання залежить від особливостей суб'єкта, його знань, інтересів, потреб, наявності життєвого досвіду й т.д. Цілісність його образів досягається за рахунок аналізу й синтезу сприйманих ознак, здатності встановлення зв'язків між ними й емоційно-особистісним відношенням до твору. Сприймані образи осмислюються й узагальнюються в поняттях, оцінних судженнях, умовиводах.

Складності процесу художнього сприймання, що включає в себе емоційні, образні та розумові процеси відмічаються багатьма дослідниками (А. В. Бакушинський, М. М. Волков, Б. С. Мейлах, Ю. Н. Протопопов, Б. П. Юсов та ін.), але при цьому зазначається, що під впливом спеціально організованої роботи вже діти дошкільного віку сприймають і змістовну, і емоційну сторону творів образотворчого мистецтва (Л. А. Івлева, В. А. Єзикеєва, Н. П. Сакуліна, М. М. Семенова, В. А. Гуружанов, Г. В. Лабунська та ін.).

У процесі сприймання для школярів характерною є підвищена емоційна чутливість до тих безпосередніх вражень, які виникають, саме вона могла б стати цінною основою естетичного розвитку, а саме становлення художнього сприймання.

Н. М. Зубарева та Е. В. Белкіна [1], вивчаючи особливості естетичного сприймання творів живопису в дітей п'яти-семи років, указують на здатність дітей сприймати не тільки зовнішні ознаки зображуваного, але й внутрішню характеристику художнього образу.

Питання формування оцінок і відносин у процесі сприймання художніх творів – важливе питання загальної педагогіки і психології. Як відзначає Г. В. Лабунська: «Якщо ми хочемо проникнути в сутність і психологічну структуру художнього сприймання, нас, природно, повинно цікавити не тільки питання про те, який твір мистецтва любить той або інший глядач, але, насамперед, чому він у цьому випадку віддає перевагу саме цьому твору, а не іншому й що саме є визначальним у його відношенні й оцінці. Тільки через розв'язання цього питання доводиться вести дітей до розвитку в них активного сприймання, тобто здатність розуміти й любити живопис у єдності його змісту й форми» [2, с. 43]. У зв'язку із цим, для вчителів є важливим з'ясувати, чому учень віддає перевагу тій або іншій картині.

Я працюю в Варвинській районній гімназії вихователем ГПД, і на своїх заняттях вчу дітей спостерігати за навколишньою дійсністю, розвиваю найважливіше для художньої творчості – уміння бачити життя очима художника.

Формування спостережливості, уваги до навколишньої дійсності освоєння художніх матеріалів – основні завдання уроку. Уроки образотворчого мистецтва, які проводять наші вчителі, цікаві для учнів. На кожному уроці вчитель повинен вишукувати неординарні засоби і методи їх проведення.

Треба плекати в дітей любов до малювання, бачити велике в малих речах, та мале – в великих. І коли малюнки наших дітей будуть насиченими, різнокольоровими, тоді й світ навколо нас буде таким.

Список використаних джерел:

1. Люблінська А. А. Учителю о психологии младшего школьника. – М, 1977. С. 224.
2. Мухина В. С. Возрастная психология. – М, 1999. С. 456.
3. 3 Формирование восприятия у дошкольника / Под ред. А. В. Запорожца, Л. А. Венгера. – М., 1967. С. 324.